

Edebiyat Anıları (1976)

Hüseyin Cahit Yalçın

Karakterler

Hüseyin Cahit Yalçın: 19. yüzyıl sonunda ve 20. yüzyıl başında öne çıkan yazar, gazeteci, öğretmen, memur ve siyasi kişilik. Yazma kariyerini erken bir yaşta başlatmış ve sonrasında ek iş olarak gazeteciliğe girişmiştir. *Tarık*, *Sabah*, *Saadet* ve *Tanin* gibi çeşitli gazetelerde çalışmıştır. Daha çok buralardaki yazılarıyla tanınırlık sahibi olmuştur.

İlk romanını henüz bir lise öğrencisiyken yayımlar. Ancak kitabı muhafazakâr Osmanlı yazarlarının eserlerine öykünen kötü bir taklittir. Fransız filozofları ve yazarları okudukça kendi naifliğini fark eder ve yazdığı romandan utanır. Bu anlamda, hikâyesini bir dönüşüm hikâyesi olarak sunmaktadır. Muhafazakâr Osmanlı yazarlarının etkisi altındaki kötü edebi zevklere sahip genç adam edebiyat alanında rafine zevklere sahip bir özgürlük savaşçısına dönüşür. Yeni kimliğini Abdülhamit'in baskıcı rejimi altında açığa vuramaz ama edebiyata akıtır. Fransızca metinleri Türkçeye çevirir ve çeşitli süreli yayınlar için hikâyeler yazar. *Servetifünun* bunların arasındaki en yenilikçi edebi ve siyasi dergidir. Orada gönüllü olarak çalışırken Tefik Fikret, Halit Ziya Uşaklıgil ve Cenap Şahabettin gibi dönemin önemli edebi kişilikleriyle tanışır. Onlarla kurduğu arkadaşlık bağları onu daha da politikleştirir ancak roman ve kısa hikâyeler yazmasına rağmen sansür nedeniyle bu çalışmalarında siyasi konulara pek değinmez. Yazma kariyeri boyunca baskıcı rejimle mücadele eder ve devletin bir çalışanı olma kimliğini korur.

Ahmet Mithat Efendi: Osmanlı'nın son döneminde öne çıkan bir yazar. Hüseyin Cahit'in dünyasındaki yeri fiziksel bir varlıktan ziyade entelektüeldir. Hüseyin Cahit'in babasının hayranlık duyduğu yazarlardan biridir ki romanları evde sesli bir şekilde okunur. Hüseyin Cahit edebiyatla onun eserleri aracılığıyla tanışır. İlk kitabını da onu taklit ederek yazar. Ancak Fransız yazarlara ait eserleri okumaya başladıkça Ahmet Mithat Efendi'nin eserlerinin niteliğini sorgulamaya başlar.

Artin: Hüseyin Cahit bir lise öğrencisiyken ona kitaplar satan kitap satıcısı.

Kirkor: Çocuk Hüseyin Cahit'in kitaplar satın aldığı kitapçı.

Arakel: Hüseyin Cahit'in ilk kitabını yayımlamayı reddeden yayınevi sahibi.

Mehmet Cavit: Hüseyin Cahit'in sınıf arkadaşı. Hüseyin Cahit dikişle ilgili Fransızca bir metni *Servetifünun*'da yayımlanmak üzere Türkçeye çevirmeye kalktığında ona yardımcı olur. Bu, Hüseyin Cahit'in yayımlanan ilk çevirisidir.

Dayı: Adı bilinmeyen dayı henüz 15 yaşındayken Rodos'a sürgün edilmiştir. Bir diğer sürgün olan Namık Kemal'in etkisi altındadır. Namık Kemal Abdülhamit tarafından adaya sürülmüş milliyetçi bir yazardır. Hüseyin Cahit dayısı 15 yıllık sürgünden döndüğünde hem onunla hem de Namık Kemal'in savduğu değerlerle tanışır. Bağımsızlık ve vatanseverlik kavramlarından çok etkilenir. Hükümet amcağı tekrar uzaklaştırır ama o gittiğinde Hüseyin Cahit artık eski Hüseyin Cahit değildir.

Ahmet Şuayıp: Hüseyin Cahit'in liseden arkadaşı. Babası ölmüş olduğundan hayatta biraz daha özgür biridir. İlgi çekici özelliği ise yasaklı yayınları temin edebilmesidir. Görünüşte zayıf olmasına rağmen yurt dışında yaşayan muhaliflerin yazdığı eserleri alabilmek için karanlık ve tehlikeli sokaklardan geçerek saatlerce yürür.

Ahmet İhsan Tokgöz: Hüseyin Cahit'in ilk kitabını yayımlayan yayınevinin sahibidir.

Karabet: Saray ile çevirmenler arasında komisyonculuk yapan bir kitapçıdır. Çevirmenleri romanları Osmanlıcaya çevirmeleri için Saray adına çalıştırır. Hüseyin Cahit bir süre onunla çalışır.

Tefik Fikret: Zamanın yenilikçi yazarları ve şairleri için bir mıknaş gibidir. *Servetifünun* onun liderliğiyle edebi bir karakter kazanır. Hüseyin Cahit ve diğer edebi kişilikler ona dayanarak

hayati kararlar almaktan çekinmezler. Kaprisli biri olmasına rağmen ailesine olan düşkünlüğü ve vatanseverliğini şiirleriyle açığa vurduğu etrafındakileri etkisi altına alır.

Cenap Şahabettin: Hüseyin Cahit ve arkadaşları *Mektep* adlı bir dergi yayımlamaya başladığında Cenap Şahabettin'in şiirlerini keşfederler. Şiirleri form olarak Doğulu içerik olarak da Batılıdır. Bu gelenekselci edebi kişilikler arasında tartışmaya yol açar. Ancak *Mektep* onun şiirlerini basmaya devam eder. Sonrasında Hüseyin Cahit ve arkadaşları bir tartışma sonucu dergiyi terk edince yönetimi Cenap Şahabettin üstlenir.

Mehmet Rauf: Dönemin önemli bir edebi figürü ve Hüseyin Cahit'in yakın arkadaşıdır. Hem bir deniz subayı hem de yazardır. Gelenekselci yazarlar Cenap Şahabettin'in şiirlerini ve *Mektep*'i eleştirdiğinde bir destek mektubu yazar. Zamanla o da dergi için yazmaya başlar ve derginin direktörü olur. *Mektep*'ten sonra Tevfik Fikret ve Hüseyin Cahit'le birlikte *Servetifünun* için çalışır. Hüseyin Cahit'in yazılarını Tevfik Fikret'in görmesini sağlayan kişi odur.

Halit Ziya Uşaklıgil: Hüseyin Cahit onun kitaplarını okuduğunda Türk edebiyatının bıraktığı yerde kalmadığını görür. Yazarların Ahmet Mithat Efendi gibi yazdığına inanırken Fransız yazarlarını andıran Halit Ziya'nın kitaplarıyla tanışır. *Servetifünun* için çalışırken onunla kişisel olarak da tanışma imkânı bulur.

(Küçük) Said Paşa: Hüseyin Cahit'i *Servetifünun* edebiyatına karşı getirilen eleştirilere karşı yazdığı makaleleri ne kadar beğendiğini aktarmak için evine davet eden sadrazamdır. Sonrasında Hüseyin Cahit hayatının zor bir evresinden geçerken Said Paşa'ya kendisini daha iyi bir konuma atayıp atayamayacağını sorar ve kendisine bir lisenin müdür yardımcılığı teklif edilir.

Mihran: *Sabah* gazetesinin sahibi.

Abdullah Zühtü: *Sabah* gazetesinin baş yazarıdır. *Sabah* ve *İkdam* gazetesi yazarlarını talep ettikleri maaş artışını elde edemeyince grev yapmaları için organize eder. Sonunda kendi gazeteleri *Saade*'i kurmaya karar verirler. Kısa bir süre sonra Abdüllah Zühtü kendi payına düşen kazancı kendine saklarken Hüseyin Cahit de dahil olmak üzere yazarlar bu gazeteyi birçok borçla terk etmek zorunda kalır.

Olaylar

İlham Verici Figürlerin Etkisi Altındayken

Hüseyin Cahit'in en eski anıları *Âşık Garip* ve *Kerem ve Aslı* gibi halk edebiyatı kahramanlarıyla doludur. Akşam yemeğinin ardından babası bir fincan kahve içer sonra da ablası da bir önceki akşam nerde kaldıysa okumaya oradan devam eder. Ancak en ilginç hikâyeler Ahmet Mithat Efendi'ye aittir. Hüseyin Cahit, bu kitaplarda Ahmet Mithat'ın ahlaki konularda yorum yapmak için araya girdiğini ve o dakikalarda annesiyle babasının tartıştığını hatırlar. Babasının işi gereği Serez'e taşındıklarında Hüseyin Cahit, Ahmet Mithat'ın tutkulu bir okuyucusu olur. Babasının kütüphanesindeki kitapları okumak ister ama bir türlü anlayamaz. Zira çoğu divan edebiyatı ürünüdür. Ancak bir istisna vardır; Nesîmî. Hüseyin Cahit onun ne söylediğini anlayamasa da onun hayat hikâyesinden etkilenir. Nesîmî "Sizin Allah'ınız benim ayağımın altında" dediği için henüz hayattayken derisi yüzülmüş biridir. O aslında ayağının altındaki parayı kastetmiştir ancak iktidar onun bu ince mesajını idrak etmekten acizdir. Hüseyin Cahit, Nesîmî'nin öldürüleceğini bilerek düşündüğünü söylemekten kaçınmamasından çok etkilenir. Genç aklı Battal Gazi ve eski sadrazam Davut Paşa gibi sıradışı cesaret örnekleriyle dolar. O bu hikâyeleri okurken içinde bir roman yazma arzusu uyanır. Ailesi o 13 yaşındayken İstanbul'a döner ve böylece Ahmet Mithat'ın tüm kitaplarına erişebilir. Küçük kütüphanesi bazı Fransız polisiye romanları kazanır. Ancak o ilk romanı *Nadide*'yi Ahmet Mithat'ın etkisi altında yazar.

Artık edebi bir yolculuğa çıkmıştır. Önce hazırladığı taslağı sansür kuruluna sunar. Oradan onay aldıktan sonra yayınevleri tanınmış bir yazarın önsözü olmadan kitap yayımlamaya yanaşmadığı için kitabına önsöz yazacak tanınmış bir yazar arayışına girer. Tanıdıklarından biri aracılığıyla Ahmet Mithat'tan bir önsöz yazısı almayı başarır. Hüseyin Cahit onun onayını almanın verdiği sevinçle adeta çılgına döner. Artık bir yayınevi arama safhasına gelmiştir. Başvurduğu ilk yayınevinin sahibi Arakel hiç ilgilenmez. Hayal kırıklığına uğrar ama vazgeçmez. Başvurduğu ikinci yayınevi yeni kurulmuş bir yayınevidir. Sahibi Ahmet İhsan Tokgöz ve ortağı onun kitabını yayımlamaya karar verir. Bu kitapla genç Hüseyin Cahit okuyucularını etkilemek adına gelecekte tarafından yazılacak olan kitapların bir listesini sunar. Ancak hiçbirini yazmayacaktır.

Hüseyin Cahit *Nadide*'nin ne kadar nitelsiz bir çalışma olduğunu göstermek adına birkaç sayfa paylaşır ve böylesi kötü kitaplar üretmeye devam etmediği için ne kadar mutlu olduğunu ifade eder. Ancak duyurusunu yaptığı kitaplardan biri bir roman çevirisidir; *Hélène et Mathilde*. Bu ilk çeviri işiyle alay eder çünkü çeviriyi yaptığı sırada Fransızca'yı pek bilmemektedir.

Fransız Edebiyatının Etkisi Altında

Hüseyin Cahit Fransızca'yı öğrenmek için onu konuşabilen biri gibi davranır; romanlar okur ve çeviriler yapar. Yayıncı Ahmet İhsan Tokgöz *Servetifünun*'u yayımlamaya başladığında o da dikiş üzerine yazılmış Fransızca bir kitabı arkadaşı Cavit'le beraber çevirir. Çevirileri *İğne İplik* başlığı altında tefrika edilir. Hüseyin Cahit, Ahmet İhsan'ın ücretsiz yazılara dayanmadığını ve o yazıları o yüzden yayımladığını söyler.

Ancak Fransız edebiyatına daha çok zaman ayırdıkça yazma arzusu da yavaş yavaş yok olur çünkü yazmak için yeterli olmadığını düşünür. Alexandre Dumas, George Ohnet, Octave Feuillet ve Dumas Fils gibi isimleri okur. Bir gün Paul Bourget tarafından yazılmış olan *La Terre Promise* adlı kitabı alır ancak okuduğunu bir türlü anlayamaz. Kitabın dili ileri düzeyde Fransızca içermektedir. Sonunda vazgeçer. Ancak altı ay sonra tekrar denediğinde başarılı olur. Sonrasında Bourget tarafından yazılan tüm kitapları ve Hippolyte Taine gibi başka Fransız yazarların eserlerini de okur. Dreyfus olayına kadar Bourget'e olan hayranlığı devam eder fakat onun krallığı ve papazları desteklediğini öğrenince onun kitaplarını okumayı bırakır.

Dayı

Hüseyin Cahit, 15 yaşındayken meşrutiyet yanlısı Mithat Paşa'yı desteklediği için Abdülhamit tarafından sürülen bir dayısı olduğunu öğrenir. Dayısı vatanseverlik ve bağımsızlıkla ilgili fikirleriyle onu etkiler. Ettikleri sohbetlerde dayısı Hüseyin Cahit'i eleştirelilikten uzak karakteri yüzünden eleştirir ve Hüseyin Cahit bu sayede o ana dek sorgulamadığı her şeyi sorgulamaya başlar. Dayısının ona verdiği Namık Kemal'in kitaplarını okur ve vatanseverlik fikriyle büyülenir. Artık milli duygu nedir biliyordur.

Amcası iktidar tarafından başka bir şehre gönderilir ama Hüseyin Cahit yasaklı yayınları okumaya arkadaşı Ahmet Şuayıp sayesinde devam eder. Ahmet Şuayıp yasaklı yayınlara nasıl ulaşılacağını bilen ilginç bir gençtir. Hüseyin Cahit onun sayesinde sürgündeki Mizancı Murat ve Ahmet Rıza gibi isimlerin yazdıklarına erişir.

Hüseyin Cahit o günlerde yasaklı bir gazeteyi alabilmek için karanlık ve çamurlu yollardan geçerek bir ilçeden başka bir ilçeye gitmenin ne kadar zor olduğunu aktarır ve iki şey tarafından harekete geçirildiklerini söyler; vatan ve özgürlük sevgisi.

Üniversite Öğrencisi

Hüseyin Cahit ve arkadaşları siyaset bilimi öğrencisi olmaya hazırlanırken Siyaset Bilimi, öğrencileri bir sınavla kabul etmeye karar verir. Hüseyin Cahit ve arkadaşları bu kararı protesto etmek için sınava girmeye direnir. Bütün günü sokaklarda dolanarak geçirirler. Fakat sonraki gün yağmur yağdığı için sınava girmek zorunda kalırlar. Ancak Saray tarafından fişlenmişlerdir. Saray o yıla kadar en başarılı mezunları işe aldığı hâlde Hüseyin Cahit ve arkadaşları o tür bir kariyer sahibi olmaktan mahrum kalır.

O ve arkadaşları azınlıklara tanınan posta kuruluşlarını kullanabilen Ermeni tanıdıkları sayesinde yakalanmadan yasaklı yayınlara ulaşabilirler. Hüseyin Cahit tam bu sıra ülkeyi terk etmeyi düşünür. Paris'te bir hayat kurduğunu hayal eder. Ancak ülkeden çıkmak yasaktır. Yine de Fransız edebiyatına olan düşkünlüğü sayesinde Paris'te gibi yaşadığını söyler.

Abdülhamit de Fransız edebiyatıyla ilgilidir. Polisiye en sevdiği türdür. Kitapçı Karabet onun için çevirmen çalıştırır. Kitaplar bir öğrenci için çok pahalı olduğu için Hüseyin Cahit ve arkadaşı Ahmet Şuayıp Karabet'in çevirmenlerine katılırlar. Hüseyin Cahit, Saray adına çalıştıkları için arkadaşıyla birlikte kötü bir şey yapıp yapmadıkları konusunda çok tartıştıklarını, ancak çevirilerinin Abdülhamit'in iktidarını güçlendirmeye hizmet etmediğine karar vererek kendilerini yanlış bir şey yapmadıklarına ikna ettiklerini aktarır.

Bir Gazeteci

Mezuniyetinden altı ay önce hayatı nasıl kazanacağı konusunda endişelenmeye başlayan Hüseyin Cahit gazeteci olarak çalışmaya başlar. O ve arkadaşları daha önce Karabet tarafından yayımlanan *Mektep* adlı eski bir dergiyi tekrar canlandırma niyetiyle devralmak ister fakat Karabet onlara güvenmez. Bunun üzerine eski Fransızca öğretmenleri Baki'den yardım isterler. Öğretmenleri kabul eder etmez çalışmaya başlar ve dergiyi yayımlarlar. Fakat diğer dergiler *Mektep*'in yeni tarzından hoşlanmaz. Özellikle Cenap Şahabettin'in şiirleri dikkat çekmektedir. Muhafazakâr edebi kişilikler onun modernist tarzını küçümsese de Hüseyin Cahit ve arkadaşları onu savunur.

Bir gün Şahabettin'in tarzını takdir eden bir okuyucu mektubu alırlar ve kendileri gibi düşünen başkaları da olduğunu görürler. Mektubun sahibi edebiyatla ilgilenen bir deniz subayı olan Mehmet Rauf'tur. Mehmet Rauf kısa bir süre sonra derginin direktörü olur ancak Cenap Şahabettin ve Baki arasında çıkan bir anlaşmazlık nedeniyle Hüseyin Cahit ve arkadaşları dergiyi bırakmak zorunda kalır. Devamında dergi Cenap Şahabettin'in yönetiminde yayımlanmaya devam eder ve Hüseyin Cahit ne kendisinin ne de arkadaşlarının onu bu nedenle kınadığını söyler.

Bir Memur, Yazar ve Gazeteci

Hüseyin Cahit ve yakın arkadaşları sınav protestocuları arasında olduğundan Yıldız Sarayı'nda bir kariyer takip edemezler. Hüseyin Cahit 1896 yılında mezun olduktan sonra Eğitim Bakanlığında yazışma memuru olur. Bu arada *Servetifünun* Tevfik Fikret'in yönetiminde edebi bir dergiye dönüşmüştür.

Hüseyin Cahit dergiyi takip etmektedir ancak yazmaya korkar. Bu korkusuna rağmen "Röneka" adlı bir hikâye yazar ve onu Mehmet Rauf dışında kimseyle paylaşmaz. Hikâyeyi dinleyen Mehmet Rauf onu *Servetifünun*'a götürür. Dergi onu yayımlayınca Hüseyin Cahit başka hikâyeler yazma cesaretini de bulur. Mehmet Rauf onun yazma kariyerini desteklemek için ona Halit Ziya Uşaklıgil'in kitaplarını hediye eder. Uşaklıgil'in kitapları Hüseyin Cahit'i şaşırtır çünkü onları okudukça Türkçe romanların da teknik bakımından ilerlediğini görür. Yazarlar artık nutuk atmak için hikâyenin orta yerinde durmamaktadır. Bu romanlar onun yazma arzusunu besler.

Zaman içinde *Servetifünun* için haftada bir defa yazmak ona yetmez ve Ahmet Şuayıp, Mehmet Cavit ve Mehmet Rauf ile birlikte bir dergi kurmaya karar verir. *Revue Encyclopedia*'dan esinlenerek *Yeni Mecmua* adında bir dergi hazırlarlar. Hüseyin Cahit tüm resmi evraklarda babasının adını kullanır ve gerekli izinleri böylece alır. Fakat dergiyi bir muhbir yüzünden yayımlatmayı başaramazlar. Hüseyin Cahit muhbirin saygı duyduğu biri olduğunu belirterek ismini vermez.

Bu yüzden *Servetifünun*'la yetinir. Ancak dergi bir zamanlar hayranlık duyduğu yazarların saldırısı altındadır. Bu saldırganların en azılısı da Hüseyin Cahit'i ve arkadaşlarını "dekandanlar" olarak anan Ahmet Mithat Efendi'dir. Hüseyin Cahit ve arkadaşları bu saldırılara ülkesine asıl zarar veren kişinin Ahmet Mithat Efendi olduğu inancıyla karşı koyar. Hüseyin Cahit, Ahmet Mithat Efendi'nin baskıcı bir hükümdara hizmet ederek ülkesine zarar verdiğini söyler.

Edebiyat dünyasındaki saldırılara karşı mücadele ederken Mehmet Cavit'le beraber *Tarik* gazetesinde çalışmaya başlar. *Tarik*'teki yazılarından biri olan "Araplardan Yaralanacağımız Bilimler" tartışma yaratır. Yazısında Arap kültürüne ait olan her şeyin yüceltilişini eleştirmiştir. Bu eğilimi Batı kültüründen faydalanmaya bir engel olarak görmektedir. Bu sefer Batılı olan her şeye karşı çıkan edebi figürler tarafından kişisel olarak da eleştirilir ve bu durum onu mali bakımdan da etkiler. Devlet düzenli olarak maaş ödeyemediği için memurlar bakanlık içinde kurdukları bir yardımlaşma sandığından borç almaktadır. Arap muhasebeci bu yazıyı protesto etmek niyetiyle bir süre Hüseyin Cahit'e borç vermeyi reddeder.

Ancak o düşüncelerinden vazgeçmez. *İkdam* gazetesi Hüseyin Cahit'in adını "Cahil" ile değiştirip onu cehaletle suçlayınca Hüseyin Cahit de *İkdam* yazarlarından Ali Kemal'in yazılarında intihal yaptığını ortaya çıkarır. Bu tartışma Said Paşa'nın ilgisini çeker ve Hüseyin Cahit'i evine davet eder. Yıllar sonra Hüseyin Cahit bu tanışıklıktan cesaret alarak zor durumda kaldığı bir zaman Said Paşa'dan yardım ister ve Vefa Lisesi'nin müdür yardımcılığına getirilir.

Bu arada *Sabah* gazetesinin sahibi Mihran, *İkdam* gazetesiyle rekabet edebilmek için Hüseyin Cahit ve Mehmet Cavit'e birlikte çalışmayı teklif eder. *Tarik* gazetesi kapandığı için bu teklifi kabul ederler.

Sabah'ta çalıştıkları sırada Yıldız Sarayı bir şehzadenin doğumu üzerine nişan dağıtır ancak memurların nişan merakını bilen Saray karşılığında bir miktar para talep etmektedir. Hüseyin Cahit ve arkadaşları nişanı almamak için bu ödemeyi yapmazlar. Hüseyin Cahit dönemin ruhunu anlamak isteyen herkesin sansürü göz önüne alması gerektiğini belirtir. Örneğin, Pierre Loti'nin *İzlanda Balıkçısı* adlı kitabını çevirdiğinde adını çevirmen olarak geçirtmediğini çünkü çevirinin sansür memurları tarafından tahrif edildiğini söyler. Bu nedenle onlar için Saray tarafından onurlandırılmak itibarsızlaştırıcı bir şeydir.

Sabah gazetesinde çalışırken Şemsettin Sami tarafından hazırlanan Fransızca-Türkçe ve Türkçe-Fransızca sözlüğün üçüncü baskısını revize eder. Yayıncı Mihran, Şemsettin Sami'ye de ödeme yapmak istemediği için sözlükte yalnızca Hüseyin Cahit'in adını kullanmak ister ancak Hüseyin Cahit bunu kabul etmez. Sözlük yine Şemsettin Sami'nin adıyla yayımlanır. Hüseyin Cahit Şemsettin Sami'nin yazdığı önsözde kendi adından hiç bahsetmeyişi ne alındığını ifade eder.

Sabah gazetesinden sıradışı bir şekilde ayrılır. Yazarlar istedikleri maaş zammını alamayınca Abdullah Zühtü *İkdam*'ın yazarlarıyla iletişime geçer ve bir grev organize eder. İki gazetenin sahibi birbirleriyle anlaşamamalarına rağmen bu konuda ortak hareket eder ve çalışanların taleplerini kabul etmezler. Bunun üzerine iki gazetenin çalışanları istifa ederek kendi gazeteleri *Saade*'i kurarlar. Kısa bir süre sonra gazeteyi idare edemeyeceklerini fark ederler. Abdullah Zühtü dışında herkes gazeteden borçlu bir şekilde ayrılır. Hüseyin Cahit *Servetifünun*'da yazdıkları için ödeme almamaktadır ancak Tevfik Fikret direktör olduğunda yazarlara az da olsa bir miktar ödeme çıkarır. Birbirleriyle ortak siyasal ve edebi idealleri üzerinden bağ kursalar da siyasal konuları sansür nedeniyle açıkça tartışamazlar. Bir ara sansür nedeniyle ülkeden Yeni Zelanda'ya kaçmayı planlarlar sonra fikirlerini değiştirip Anadolu'da bir köye yerleşmeyi düşünürler fakat Tevfik Fikret vazgeçince İstanbul'da kalırlar.

Edebiyatı Cedide

Hüseyin Cahit *Edebiyatı Cedide* başlığı altında bir yayın serisi başlatmaya karar verince Tevfik Fikret'le Mehmet Rauf bu fikre sıcak bakar. Böylece Hüseyin Cahit'in *Hayat-ı Muhayyel*'i basılan ilk kitap olur. Onu Tevfik Fikret'in *Kırık Saz*'ı takip eder. Seride Hüseyin Cahit tarafından yazılmış *Hayal İçinde* ve *Hayat-ı Hakikiye Sahneleri* adlı iki kitap daha vardır. Hüseyin Cahit *Hayal İçinde*'yi bir kitap serisinin ilk kitabı olarak planlar fakat yazmaya devam etmez.

Tevfik Fikret'siz Servetifünun

Tevfik Fikret Ahmet İhsan Tokgöz ile yaşadığı bir anlaşmazlık üzerine *Servetifünun*'u terk eder. Giderken Hüseyin Cahit'e bıraktığı boşluğu onun doldurabileceğini söyler. Hüseyin Cahit buna uyar fakat zamanla Tevfik Fikret'in derginin onsuz da devam edebileceğine alınıldığını sezer. Ancak Hüseyin Cahit "*Edebiyat ve Hukuk*" başlıklı bir çeviri yazısı paylaştığında dergi kendi krallarını öldürmüş tehlikeli bir halkın düşüncelerini ithal etmekle suçlanarak kapatılır. Sonrasında dava edilir ve aklanırlar. Hüseyin Cahit o zamanki adalet bakanını işini hakkıyla yerine getirdiği için takdir eder.

O tarihten sonra *Servetifünun* edebi niteliği olmayan bir gazete olarak yayımlanmaya devam eder. Hüseyin Cahit ise roman yazmayı bırakır ve zamanını Türkçeyi Arapça ve Farsçanın etkisinden kurtarmak adına gramer ve sentaks kitabı hazırlamaya adanır.

Jön Türk Devriminden Sonra

Hüseyin Cahit devrimden sonra gazeteciliğe geri döner ve *İkdam* için çalışmaya başlar. Bir süre sonra arkadaşlarından biri Tevfik Fikret'le bir gazete çıkarmayı önerince bunu kabul eder ve adını Tevfik Fikret'in koyduğu *Tanin*'in yayın hayatı böylelikle başlamış olur. Ancak Tevfik Fikret görünürde bir sebep olmaksızın istifa eder. Onun gidişinden sonra Hüseyin Cahit Balkan Savaşları başlayana dek yazmaya ve yeni isimler keşfetmeye devam eder.

Hüseyin Cahit Malta'da sürgündeyken memleket hasretini Annie Vivanti'nin *I. Divoratori* adlı kitabını Türkçeye çevirerek giderdiğini söyler. Farklı disiplinlere ait birçok kitabı Türkçeye kazandırır ve *Oğlumun Kütüphanesi* adlı seriyi yaratır.

Temalar

Dönüşüm: Hüseyin Cahit, geleneksel bir karakterden özgürlük arayışındaki bir kişiye dönüşmüş biridir. İlham aldığı figürler değiştikçe siyasi duruşu da değişmiştir. İlk romanı *Nadide* Mithat Efendi'yi taklit eden gelenekselci bir yapıdadır. Fakat Fransız yazarlarının ve filozoflarının eserleriyle haşır neşir oldukça metinleri bağlamlarıyla birlikte düşünmeye başlar. Örneğin, "Edebiyat ve Hukuk" adlı çevirisinde edebi eserlerin hukuktaki boşluklardan kaynaklandığını aktarır; 1789'dan önceki edebi eserler boşanmayı savunmaktadır. Boşanma yasallaştıktan sonra yazarlar boşanma hukunundaki eksiklikleri hedef almaya başlamıştır. Böylece Hüseyin Cahit edebi eserleri zamanının toplumsal mekanizmalarıyla birlikte analiz etmeyi öğrenir. Edebi yolculuğunda bir yazarın ahlâki bir rehber olmaması gerektiğini öğrenir.

Baskı: Genç Hüseyin Cahit gençliğini Abdülhamit'in iktidarı altında geçirir. Baskının bir insanın hayatını nasıl etkilediğini dayısıyla tanıştığında öğrenir. Politikleştikçe baskıcı bir rejim altında yaşarken herhangi bir edebi esere erişebilmenin bile bir imtiyaz olduğunu idrak eder. Yazma kariyeri boyunca çalışmaları sansür yüzünden her daim düzeltilir, hatta bu düzeltmeler adına tahrif edilir. Sansürün ne kadar katı bir şekilde işlediğini göstermek için bir örnek verir; çevirilerinde "burun" kelimesini kullanamamıştır çünkü sansür memurları "burun" kelimesini Abdülhamit'in burnuyla özdeşleştirmiştir. O nedenle coğrafi anlamdaki "burnu" bile uzun uzun cümlelerle açıklamak zorunda kalmıştır.

Vatanseverlik: Hüseyin Cahit vatanseverlik fikriyle sürgündeki dayısı geri döndüğünde tanışır. Sürgündeki yazar Namık Kemal'in kitaplarını okur ve milli gururun ne olduğunu sezgisel olarak öğrenir. Akranları gibi geçim derdi olmasına rağmen ek iş olarak yaptığı gazeteciliği bir tür direniş aracına çevirir. Yazılarının çoğu ülkenin entelektüel gelişimine katkı sağlamak adına yazılmıştır. Fakat sansür nedeniyle kendisinin ve arkadaşlarının *Servetifünun*'da politik konuları tartışmadığını ancak ima yoluyla işleyebildiğini ifade eder.

Hüseyin Cahit yazarın kişiliğinde ahlâki bir rehber aramaktadır ve kriteri de vatanseverliktir. Paul Bourget vakasında olduğu gibi yazarın ahlâkları veya ahlâksız olduğuna onun politik duruşuna bakarak karar verir. Nitekim Bourget tarafından yazılan kitapları onun krallığı ve papazları desteklediğini öğrendiğinde bırakmıştır çünkü ona göre vatanseverlik entelektüellerin bağımsızlık adına çalışmasını gerektirir.